

УДК 336.64

Глушко А.Д.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів і банківської справи
Полтавського національного технічного університету
імені Юрія Кондратюка

Філіп М.Ф.
студент
Полтавського національного технічного університету
імені Юрія Кондратюка

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ

SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE ANALYSIS OF FINANCIAL RESOURCES OF ENTERPRISES

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено та узагальнено теоретичні аспекти аналізу фінансових ресурсів підприємств. Окреслено значення та завдання аналізу фінансових ресурсів у напрямі забезпечення підвищення ефективності функціонування суб'єкта господарювання. На основі узагальнення наявних науково-методичних підходів запропоновано структурно-логічну схему аналізу фінансових ресурсів підприємства. Розмежовано інструментарій та систему показників для процесів формування і використання фінансових ресурсів господарюючого суб'єкта. Запропонований методичний підхід до організації аналізу фінансових ресурсів на підприємстві передбачає виконання низки послідовних взаємопов'язаних етапів та через поліпшення рівня виконання аналізу на підприємстві дає змогу підвищити ефективність формування і використання фінансових ресурсів.

Ключові слова: аналіз, методика, фінансові ресурси, джерела формування фінансових ресурсів, використання фінансових ресурсів, управління, підприємство.

АННОТАЦИЯ

В статье исследованы и обобщены теоретические аспекты анализа финансовых ресурсов предприятий. Определены значение и задачи анализа финансовых ресурсов в направлении обеспечения повышения эффективности функционирования предприятия. На основании изучения существующих научно-методических подходов сформирована структурно-логическая схема анализа финансовых ресурсов предприятия. Обоснованы инструментальный и система показателей для процессов формирования и использования финансовых ресурсов хозяйствующего субъекта. Сформированный методический подход к организации анализа финансовых ресурсов на предприятии предполагает выполнение ряда последовательных взаимосвязанных этапов и через улучшение уровня выполнения анализа на предприятии позволяет повысить эффективность формирования и использования финансовых ресурсов.

Ключевые слова: анализ, методика, финансовые ресурсы, источники формирования финансовых ресурсов, использование финансовых ресурсов, управления, предприятие.

ANNOTATION

The article analyzes and generalises theoretical aspects of the analysis of financial resources of enterprises. The importance and tasks of the analysis of financial resources in the direction of ensuring the improvement of the efficiency of the entity's functioning are outlined. On the basis of the generalization of existing scientific and methodical approaches, a structural-logical scheme of analysis of financial resources of the enterprise is proposed. The toolkit and the system of indicators for the processes of formation and use of financial resources of the economic entity are distinguished. The proposed methodical approach to organization of analysis of financial resources at an enterprise involves the implementation of a number of successive interrelated steps and allows, by improv-

ing the level of performance of analysis at the enterprise, to improve the efficiency of the formation and use of financial resources.

Keywords: analysis, methodology, financial resources, sources of formation of financial resources, use of financial resources, management, enterprise.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку національної економіки в умовах посилення конкурентної боротьби на вітчизняному та світовому ринках актуальним постає питання ефективного управління фінансовими ресурсами, адже саме забезпеченість підприємства фінансовими ресурсами, оптимальність структури джерел фінансування активів правомірно визначити одними з основних умов ефективності провадження фінансово-господарської діяльності. Ефективна система управління фінансовими ресурсами сприяє не лише адаптації підприємства до ринкових перетворень, стабілізації його фінансового стану, підвищенню спроможності протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам фінансовій стійкості, стимулюванню інвестиційної активності, а й в кінцевому підсумку визначає результати функціонування національної економіки у цілому.

Ефективність управління фінансовими ресурсами значною мірою визначається рівнем організації процесів аналізу на підприємстві. Аналіз фінансових ресурсів правомірно визначити технологічною ланкою системи управління, що забезпечує її якісну основу. З урахуванням вищезазначеного наукова і практична значущість питання обґрунтування методичних підходів до аналізу фінансових ресурсів підприємств для забезпечення ефективності управління ними є беззаперечною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти аналізу формування і використання фінансових ресурсів підприємств висвітлено в працях таких науковців, як І.І. Демко, В.М. Івахненко, М.Я. Коробов, М.В. Кужельний, Л.А. Лахтіонова, Є.В. Мних, В.М. Опарін, Т.В. Романенко, І.Д. Фаріон та ін. Суттєвий теоретико-методологічний внесок із питань фінансового аналізу зробили такі вче-

ні, як І.О. Бланк, А.М. Поддєрьогін, Р.В. Федорович, М.Г. Чумаченко, А.Д. Шеремет та ін. Незважаючи на значні наукові здобутки із зазначеної проблематики, низка питань щодо методичних та організаційних аспектів аналізу фінансових ресурсів підприємств потребує подальшого дослідження.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проведений аналіз наукової літератури дає можливість стверджувати, що сьогодні відсутня єдина методика аналізу фінансових ресурсів підприємств із чітко визначеною системою аналітичних показників та коефіцієнтів. У цьому аспекті актуальним та першочерговим завданням постає систематизація методичних підходів до аналізу фінансових ресурсів підприємств.

Мета статті полягає у дослідженні та узагальненні теоретичних аспектів, обґрунтуванні методичних підходів до оцінки фінансових ресурсів підприємств з урахуванням сучасних інтеграційних та глобалізаційних процесів у національній економіці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Необхідною умовою стабільного та ефективного функціонування будь-якого підприємства є наявність достатнього обсягу фінансових ресурсів. Їхня специфіка виявляється у тому, що вони завжди виступають у грошовій формі, мають розподільний характер і відбивають формування і використання різноманітних видів прибутків і нагромаджень суб'єктів господарської діяльності сфери матеріального виробництва, держави й учасників невиробничої сфери [1].

Аналіз наукової літератури дає змогу зробити висновок про відсутність єдиного підходу до трактування поняття «фінансові ресурси». Узагальнюючи визначення економічної сутності фінансових ресурсів, дані вітчизняними та зарубіжними вченими-економістами, правомірно відзначити два основні підходи, які базуються на розподільчій та відтворювальній концепціях фінансів. Прихильники першого підходу відстоюють позицію існування фінансів на стадії розподілу та перерозподілу вартості сукупного суспільного продукту і національного доходу, а їх основними функціями є розподільча та контрольна. Інша група науковців відносить існування фінансів до всіх стадій відтворювального процесу, включаючи стадії виробництва товарів та їх обміну [1]. Незважаючи на розбіжність у підходах до трактування поняття «фінансові ресурси», науковці єдині в твердженні про беззаперечну важливість фінансових ресурсів у забезпеченні ефективності господарської діяльності суб'єктів господарювання. Фінансові ресурси, що формуються на рівні підприємств, забезпечують можливість виробництва продукції, інвестування, створення фондів економічного стимулювання, виконання зобов'язань перед бюджетом, постачальниками та працівниками.

Структура та розмір фінансових ресурсів залежать від обсягу виробництва та його ефек-

тивності. Зв'язок між розміром фінансових ресурсів та обсягом виробництва є двояким, оскільки основним регламентуючим фактором розширення виробництва є величина фінансових ресурсів, і навпаки. Недостатній розмір фінансових ресурсів призводить до скорочення обсягу виробництва, зниження рівня використання виробничих потужностей, недостатнього забезпечення матеріальними, трудовими та іншими ресурсами і, як наслідок, до ще більшого скорочення фінансових ресурсів. Достатній розмір фінансових ресурсів забезпечує: фінансову стійкість, платоспроможність, стабілізацію обсягів виробництва, а також можливість його розширення, високий рівень використання виробничих потужностей, достатній рівень забезпечення матеріальними ресурсами. Надлишковий обсяг фінансових ресурсів сприяє збільшенню обсягів виробництва, розширенню наявного асортименту продукції та освоєнню нових видів, повному використанню наявних виробничих потужностей, повному забезпеченню підприємства необхідними товарно-матеріальними цінностями, що забезпечить зростання обсягів фінансових ресурсів, проте може також призвести до перевитрат і недоцільного їх використання та до скорочення обсягів виробництва [2]. У зв'язку із цим управління фінансовими ресурсами є необхідною умовою забезпечення ефективного функціонування підприємства. Рівень ефективності управління фінансовими ресурсами, своєю чергою, залежить від якості організації процесу їх аналізу.

Аналіз фінансових ресурсів підприємства – важливий елемент загальної системи управління підприємством, це система способів опрацювання, трансформації та використання інформації для забезпечення його конкурентоспроможності. У цілому проведення аналізу дає можливість якісно оцінити управлінські рішення, визначити вичерпність і достовірність інформаційного забезпечення для їх обґрунтування, виявити можливість та оцінити ризик господарського чи фінансового маневру, дати характеристику стратегії і тактики функціонування суб'єкта господарювання.

У процесі аналізу фінансових ресурсів підприємства вирішується низка важливих завдань:

- 1) загальна оцінка забезпечення підприємства фінансовими ресурсами;
- 2) визначення оптимального розміру, складу і структури фінансових ресурсів підприємства;
- 3) аналіз ефективності використання і розміщення фінансових ресурсів підприємства;
- 4) обґрунтування фінансової стратегії підприємства;
- 5) вивчення впливу факторів на процеси формування і використання фінансових ресурсів підприємства;
- 6) аналіз темпів змін фінансового забезпечення підприємства та їх напрямів;

7) виявлення та мобілізація резервів підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства;

8) розроблення проекту управлінського рішення для усунення виявлених недоліків та освоєння резервів підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства [3].

Доцільно відзначити, що в процесі аналізу фінансових ресурсів підприємства завдання мають бути узгоджені між собою для забезпечення найбільшого ефекту.

Аналіз фінансових ресурсів необхідно проводити в межах технологічного процесу, згідно з яким у процесі перетворення первинної облікової інформації формуються вихідні показники та оптимальні напрями їх використання,

які, своєю чергою, становлять основу інформаційного забезпечення управління фінансовими ресурсами. Технологія аналізу фінансових ресурсів підприємства полягає у виявленні методів формування й обробки даних про фінансові ресурси, які дають об'єктивну оцінку фінансового стану, тенденції розвитку та резервів підвищення ефективності використання грошових коштів та шляхів їх реалізації [4].

Для проведення якісної оцінки фінансових ресурсів підприємства та виявлення можливостей підвищення ефективності їх формування й використання можуть застосовуватися такі методи аналізу:

– класичні методи аналізу господарської діяльності та фінансового аналізу: ланцюгових

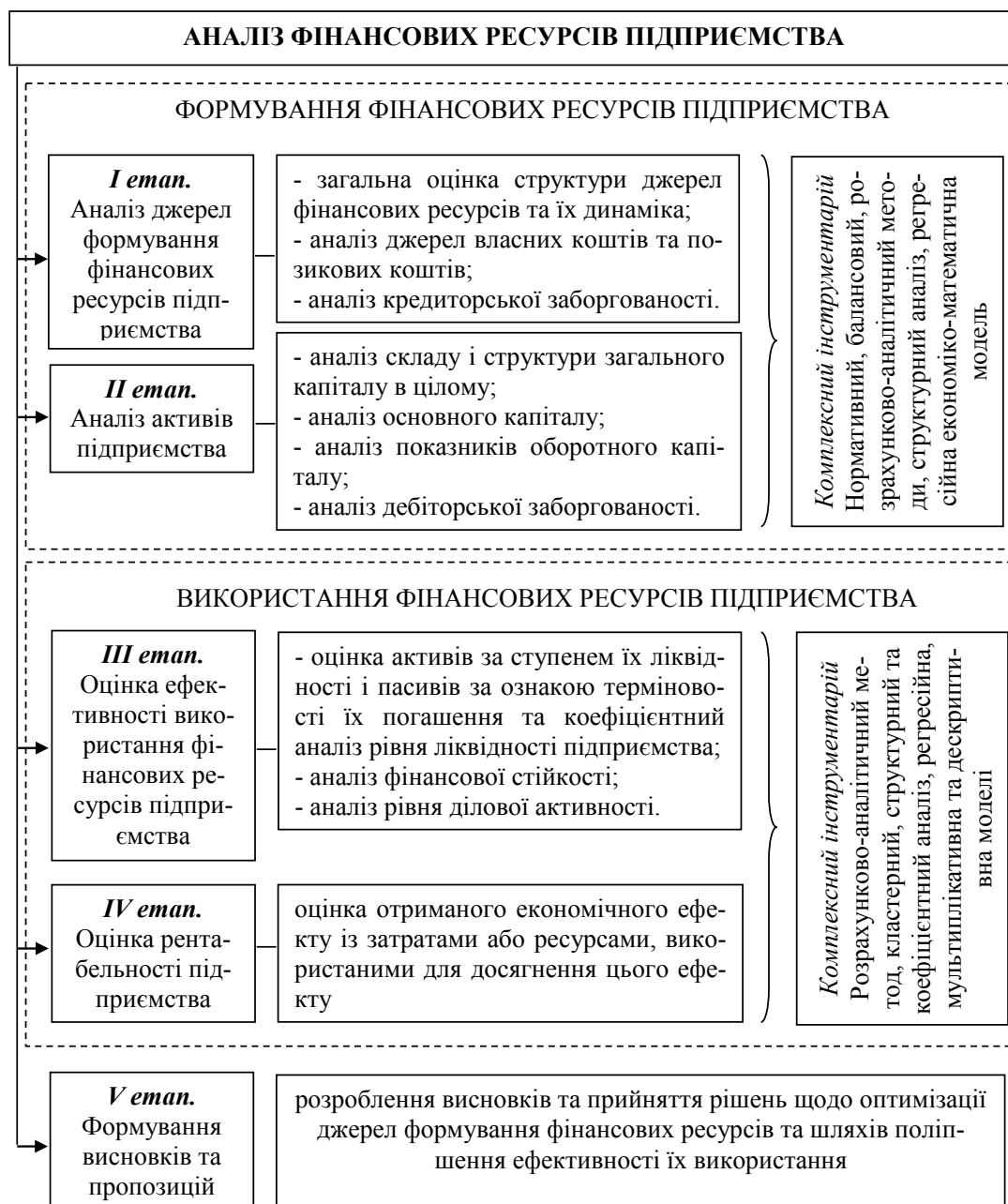


Рис. 1. Структурно-логічна схема аналізу фінансових ресурсів підприємств

підстановок, арифметичних різниць, балансовий, відсоткових чисел, диференціальний, логарифмічний, інтегральний, простих та складних відсотків, дисконтування;

– традиційні методи економічної статистики: середніх та відносних величин, групування, графічний, індексний, елементарні методи обробки показників у динаміці;

– методи математичної статистики вивчення зв'язків: кореляційний, регресивний, дискримінантний, дисперсійний, факторний, коваріаційний аналіз та ін.;

– економетричні методи: матричні, теорії міжгалузевого балансу [5].

Дослідження джерел формування фінансових ресурсів підприємства з використанням перелічених вище методів дає змогу виявити зміни в структурі капіталу, причини та наслідки цих змін, побачити рівень забезпечення підприємства власними фінансовими ресурсами та залежності від зовнішніх позичальників.

Більшість учених у своїх дослідженнях акцентує увагу на деталізації аналізу стану активів, однак більш доцільно спершу вдосконалити методику аналізу джерел формування фінансових ресурсів, адже стан підприємства напряму залежить від ефективності формування, розміщення і використання фінансових ресурсів підприємства. Тому дослідження структури та динаміки руху пасивів, визначення й аналіз тенденції зміни розміру їх складників, установлення причинно-наслідкових зв'язків їх структурних змін, виявлення оптимального співвідношення між власним та залученим капіталом, структуризація пасивів і визначення питомої ваги їх складників у розділах пасивів та валюті балансу є важливими і невід'ємними етапами аналізу господарської діяльності підприємства, зокрема в частині визначення його фінансового стану та забезпеченості фінансовими ресурсами [6].

Під час аналізу стану власних фінансових ресурсів особлива увага приділяється аналізу факторів зміни рентабельності власного капіталу, динаміки, складу та структури джерел формування капіталу, у тому числі власного. Актуальними також є питання щодо характеристики складників власного капіталу, його оборотності та ефекту фінансового важеля. Велике значення факторів зміни рентабельності власного капіталу зумовлене пропорційним зв'язком між рентабельністю як головним вартісним показником ефективності виробництва та оптимальним використанням фінансових ресурсів у процесі господарської діяльності підприємства.

З урахуванням завдань, які мають бути вирішені в процесі аналізу фінансових ресурсів підприємства, а також системи методичних прийомів, що застосовуються для оцінки ефективності використання фінансових ресурсів, порядок проведення аналізу правомірно представити у вигляді схеми (рис. 1).

Згідно з представленою схемою, аналіз формування фінансових ресурсів підприємств пе-

редбачає два послідовних етапи: на першому етапі дослідження здійснюється оцінка джерел формування фінансових ресурсів, на другому – аналіз активів суб'єкта господарювання. Зазначена послідовність обґрунтована важливістю такої категорії, як капітал, адже саме він є основою для провадження господарської діяльності.

Оцінювання ефективності використання фінансових ресурсів підприємства необхідно проводити за показниками стійкості, платоспроможності та ділової активності, які розглядаються через коефіцієнти структури капіталу, ліквідності та оборотності, що дає можливість кількісно оцінювати вплив якості управління фінансовими ресурсами на рівень рентабельності та динаміку розвитку підприємства [7; 8].

Аналіз формування та використання фінансових ресурсів підприємства правомірно визначити основою прийняття управлінських рішень у напрямі підвищення ефективності діяльності суб'єкта господарювання. При цьому проведення аналізу повинне мати систематичний характер для забезпечення можливості своєчасного та оперативного реагування суб'єкта господарської діяльності на зміни ринкової кон'юнктури.

Висновки. Фінансові ресурси є найціннішим активом підприємств, який, перебуваючи у постійному обороті, забезпечує провадження операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Велике значення фінансових ресурсів для функціонування підприємства зумовлює необхідність у своєчасному та якісному аналізі джерел формування активів підприємства. На основі систематизації наявних науково-методичних підходів запропонована структурно-логічна схема аналізу фінансових ресурсів, яка передбачає виконання низки послідовних взаємопов'язаних етапів та через поліпшення рівня виконання аналізу на підприємстві дає змогу підвищити ефективність формування і використання фінансових ресурсів, що, своєю чергою, сприятиме досягненню стратегічних цілей розвитку суб'єкта господарювання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Хрущ Н.А., Доценко В.В. Аналіз сучасних підходів до визначення сутності фінансових ресурсів підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2015. № 3. Т. 3. С. 274–277.
2. Демко І.І. Організаційні підходи до методики аналізу фінансових ресурсів Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. 2014. Вип. 38. С. 116–123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pprbsu_2014_38_14.
3. Бердар М.М. Складові оцінки ефективності управління фінансовими ресурсами підприємств. Теоретичні та прикладні питання економіки. 2010. Вип. 21. С. 272–279.
4. Мельник О.М. Облік, аналіз та контроль фінансових ресурсів підприємства в процесі прийняття управлінських рішень. Сучасні проблеми економіки і менеджменту: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 10–12 листопада 2011 р.). Львів, 2011.

5. Угляренко О.М. Формування фінансових ресурсів підприємств (на прикладі підприємств спиртової галузі України): дис. ... канд. екон. наук: 08.04.01; Київський національний економічний ун-т. Київ, 2005.
6. Петренко Н.І. Місце та роль аналізу стану пасивів в системі аналізу фінансового стану підприємства. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Серія «Бухгалтерський облік, контроль і аналіз». 2012. № 2(23). С. 276–289.
7. Петряєва З.Ф., Іващенко Г.А., Петряєв О.О. Аналітичне забезпечення оцінки фінансових ресурсів підприємства. Економічний аналіз. 2015. Т. 19(2). С. 122–129. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/escap_2015_19\(2\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/escap_2015_19(2)_20).
8. Шевченко В.О. Напрямки використання фінансових ресурсів підприємств. Європейські перспективи. 2014. № 5. С. 126–133. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2014_5_24.